
„Eurovisie” gevraagd

PROF. DR. J. TINBERGEN

In dit artikel wordt de stelling verdedigd dat een stimulering van de bedrijvigheid moet worden ondernomen op hoger dan nationaal niveau. De auteur ziet de besluitvormende infrastructuur van de Europese Gemeenschappen als de daartoe meest geëigende, doch onvoldoende gebruikte instantie. Terwijl een deel van het bedrijfsleven met internationale integratie verreweg voorloopt en ook de vakbeweging de noodzaak van Europese integratie steeds meer heeft ingezien — het Europees Vakverbond congresseert deze week in Den Haag — schieten de tegenwoordige regeringen in vergelijking daarbij — en ook vergeleken bij de houding van de grondleggers van de EG — ernstig te kort. Franse initiatieven geven echter enige hoop en verdienen steun.

Een kwart eeuw EG

Dezer dagen zijn wij geconfronteerd met het zilveren jubileum van de Europese samenwerking zoals de voortrekkers die in het Verdrag van Rome hadden vastgelegd. Er waren herdenkingsbijeenkomsten waarop, uiteraard, de ruime blik van de voortrekkers werd geprezen. Een der mannen uit die tijd, Hallstein, overleed toevallig ook dezer dagen. Ook hem werd de eer bewezen die hij verdient. Eind maart vond er evenwel ook een topberaad plaats in Brussel. Wat daar tot stand kwam, stak wel treurig af bij de doortastendheid van een kwart eeuw geleden. Iemand die zijn sporen verdiend heeft, oud-voorzitter van de Europese Commissie Mansholt, vroeg zich aan het einde van zijn toespraak bij de Haagse herdenkingsbijeenkomst op 25 maart jl. af: „Waar zijn de staatslieden die, zoals Adenauer, De Gasperi, Spaak, Schuman, Beyen in 1958, nu na 25 jaar een nieuw offensief ontwikkelen?” 1). Hij zal het woord „staatslieden” bedoeld hebben in de zin waarin Churchill staatslieden van politici onderscheidde: het zijn degenen die aan de volgende generatie denken in plaats van aan de volgende verkiezing. Daar 1958 + 25 = 1983, gaf Mansholt de echte staatslieden nog een jaar om naar voren te treden.

Men zou naast het onderscheid dat Churchill maakte nog een ander verschil in benadering kunnen vaststellen: dat tussen degenen die zich bij de problemen betrokken voelen en de toeschouwers, degenen die het gebeuren analyseren — hoe cynischer, des te objectiever. De daadkracht zal slechts worden bevorderd door de betrokkenen, degenen die zich medeverantwoordelijk voelen; niet door de alleen-maar-toeschouwers.

Meer toeschouwend dan betrokken schrijft in *The Guardian* van 31 maart jl. Peter Jenkins, die het gebrek aan besluitvaardigheid alleen uit „de objectieve situatie” verklaart en zelfs Gaston Thorn het recht ontzegt om ook maar een deel van de verklaring toe te schrijven aan gebrek aan gemeenschapsgeest 2). Wie wil proberen de situatie volledig wetenschappelijk te benaderen, zij eraan herinnerd dat de politieke middelen om een ongewenste situatie te veranderen niet worden gevonden door eerst alle oorzaken van die situatie op te sporen. Dit is een veel voorkomend misverstand. Oorzaken moeten worden onderverdeeld in oorzaken die niet kunnen worden gewijzigd en andere die wel kunnen worden weggenomen. Dit wegnemen kan tot de middelen van de poli-

tiek worden gerekend waaruit men kan kiezen. De onveranderbare oorzaken behoren niet daartoe. Opsporing ervan kan de nieuwsgierigheid bevredigen, maar is van geen nut om de beste politiek te vinden.

Thorn heeft wel degelijk gelijk met te wijzen op een gebrek aan gemeenschapsgeest. Want door een hogere mate van verlangen om tot een oplossing te komen, kan een aantal vraagstukken wel worden opgelost. Dat is een voorbeeld van een middel, dat onafhankelijk is van oorzaken. Wij komen daarover nog te spreken.

Alvorens dat te doen is het goed dat wij vaststellen dat er een belangrijk verschil in bereidheid tot internationale samenwerking bestaat tussen drie groepen „actoren” in de sociaal-economische politiek: bedrijfsleven, vakbeweging en politici (regeringen, parlementen en, voor een deel, ambtelijke instanties). Het bedrijfsleven is ver vooruit: denken wij maar aan transnationale ondernemingen, doch ook aan het feit dat de heer Agnelli (van Fiat) Europese samenwerking van de auto-industrie voorstelde op de vierde conferentie van de auto-industrie 3), of dat de heer Horrocks integratie op wereldschaal voorstelde.

Voor de andere actoren, vakbeweging en politici, zijn de drijven zuur. De vakbeweging is zo verstandig om aan internationale samenwerking ook steeds meer aandacht te geven. Als dit artikel verschijnt is in Den Haag de Europese vakbeweging bijeen, onder voorzitterschap van Wim Kok. Op de agenda staat een aantal zeer nuttige zaken 4), zoals de eis aan regeringen en *Europese instellingen* (cursivering van mij, JT) om volledige werkgelegenheid tot hoofddoel van hun beleid te maken. Een andere eis is om monopolies en kartels te bestrijden; en voorts arbeidstijdverkorting. De FNV stelt voor om een investeringsimpuls van 1 procent van het bruto nationaal produkt als een der instrumenten te gebruiken. Ook daarop zal in het volgende worden teruggekomen.

Er zijn natuurlijk wel een paar niet zo eenvoudige aspecten aan wat wordt voorgesteld. Wat moet er bij werktijdverkorting met het weekloon gebeuren? Een vermindering moet be-

---

1) *Europa van morgen*, jg. 12, nr. 13, 1 april 1982, blz. 189.
2) *The Guardian*, 31 maart 1982, blz. 13.
3) *Europa van morgen*, jg. 12, no. 13, 1 april 1982, blz. 197.
4) *NRC Handelsblad*, 1 april 1982, blz. 13.

sprekbaar blijven. Wat dat betreft hadden de leden van de vakbeweging in 1951 meer vertrouwen in de adviezen van economen dan de laatste tijd. Mocht dat vertrouwen weer wat terugkomen, des te beter.

En dan nu de politici.

Kortzichtig beleid

Internationale samenwerking, zo zagen wij, is het moeilijkst voor politici en regeringen. Dat is in de achter ons liggende periode wel gebleken. In de terminologie van Churchill zijn de staatslieden die de Europese samenwerking in een verdrag hadden vastgelegd geleidelijk vervangen door politici. In dit artikel zal het hoofddaccent vallen op de sociaal-economische politiek die nodig is om uit de stagnatie te komen. Dit beleid is in alle landen een nationaal beleid geweest. Zoals ik nader hoop te betogen, is dit een fundamentele fout. Om met Napoleons minister Fouché te spreken, „c'est pire qu'un crime, c'est une faute” 5).

Een bovennationale politiek om de stagnatie te boven te komen, is duidelijk beter dan een nationale. Ik zal dit hieronder nader uiteenzetten. Voordat wij dat bespreken is het goed nog te bedenken dat wij in de EG een volledige infrastructuur tot het voeren van een bovennationaal beleid hebben. Dat is niet het geval met de OECD, nog minder met de Verenigde Naties. Het apparaat — vooral dat deel dat door Jean Monnet is geconcipeerd — is geschapen met de bedoeling bovennationaal te zijn. Van die mogelijkheden is maar een onvolledig gebruik gemaakt; in het begin zijn enige belangrijke beleidsonderdelen — op het gebied van kolen en staal, landbouw en handel in het algemeen — vastgelegd. Iets later ook de samenwerking met een aantal ontwikkelingslanden.

Om een eind te maken aan de stagnatie is echter het besluitvormingsapparaat zeer onvolledig gebruikt. Men is vrijwel helemaal afgezakt tot het peil van aanbevelingen aan nationale regeringen, een werkwijze waarvan de ervaring met de Verenigde Naties en zelfs die met de OECD de zwakte al een paar decennia heeft bewezen.

Nationaal beleid in deze aangelegenheid is kortzichtig, zowel in de ruimte als in de tijd. Een goed beleid moet voor een zo groot mogelijke ruimte gelden en gericht zijn op langetermijndoelen. Een nationaal beleid, b.v. wanneer slechts één land een impuls aan zijn investeringen tracht te geven, stelt enge grenzen door de nadelige werking op de betalingsbalans.

Een beleid op EG-niveau

De gevolgen voor de betalingsbalans waren de voornaamste reden waarom, enige jaren geleden, de Westduitse regering weigerde om de „locomotiefunctie” te aanvaarden die de Bondsrepubliek werd voorgehouden door de andere regeringen, toen Duitsland een gunstige betalingsbalans had. Hoe groter het aantal landen dat in onderling overleg en tegelijkertijd een locomotiefunctie aanvaardt, des te minder moeite zij met dit probleem hebben.

Maar als groep kan de EG ook een andere haard van stagnatie beter aanvatten dan afzonderlijke landen. Ik bedoel het feit dat in de rijkste olie-exporterende landen opotting plaatsvindt. Niet zo lang geleden hebben Frankrijk en Duitsland ieder afzonderlijk een lening geplaatst in OPEC-landen. Als dit door de EG gedaan zou worden, zouden de voorwaarden waartegen kan worden geleend allicht iets gunstiger uitvallen.

Deze gedachte komt dicht in de buurt van een der aanbevelingen van het rapport-Brandt 6). Ter financiering van grotere financiële overdrachten aan ontwikkelingslanden wordt niet alleen gedacht aan verhoging van het obligatiekapitaal van de Wereldbank — dat kan de EG niet bewerken — maar ook aan de stichting van een fonds voor die geldgevers die hun geld liever niet aan de Wereldbank toevertrouwen. Dit

deel van de aanbevelingen van het rapport-Brandt kan door de EG wel worden uitgevoerd en een daardoor vergrote stroom financiële middelen naar de derde wereld zal voor een aanzienlijk deel worden omgezet in meer vraag naar produktiemiddelen, dus orders voor de metaalverwerkende industrie in Europa. Dit kan een bijdrage tot een conjunctuuropleving in Duitsland, Frankrijk en Engeland vormen, waarvan Nederland ook een impuls kan ontvangen, zij het eerder indirect dan direct.

Een omvangrijker gemeenschappelijk sociaal-economisch beleid van de EG kan nog op andere wijze doorwerken. Het gemeenschappelijk monetair beleid vereist een gemeenschappelijk financieel beleid. Als dan bepaalde besluiten op EG-vlak worden genomen, heeft elke nationale regering een argument tegenover het eigen parlement om minder populaire maatregelen aanvaard te krijgen die op langere termijn in het belang van onze werkgelegenheid kunnen zijn.

Een beleid op EG-niveau ter verlichting van de werkloosheidslast zal vooral afhangen van de houding van West-Duitsland en Frankrijk. De kracht die de Duitse bondskanselier Helmut Schmidt heeft willen uitoefenen voor het Duitse werkgelegenheidsprogramma — het stellen van de vrouwenskwestie — zou ook ons ten goede kunnen komen.

Wat Frankrijk betreft, heeft de minister van Buitenlandse Zaken Cheysson een zeer duidelijk geluid laten horen in de brochure *La France et le tiers monde*, die op grote schaal is verspreid 7). Het is van enige betekenis dat hij daarin van de door Roosevelt gebruikte woorden New Deal gebruik maakt, evenals de Oostenrijkse bondskanselier Kreisky in zijn boodschap aan de Wereldtopconferentie in Cancún, een Marshallplan voor de derde wereld aanbeval. Tweemaal hebben regeringen van de Verenigde Staten een daad van groot belang gesteld. Van de huidige Amerikaanse regering is een dergelijke reactie op het rapport-Brandt niet te verwachten. Het is nu Europa's beurt. Eventuele Franse initiatieven verdienen alle steun.

Steun van economisch onderzoek

Het zojuist gepresenteerde betoog kan worden versterkt door economisch onderzoek dat kortgeleden is verricht. In de eerste plaats heeft prof. dr. J. C. Siebrand 8) berekeningen gemaakt ter ondersteuning van zijn stelling dat een gezamenlijke politiek van een aantal landen tot duidelijk gunstiger resultaten t.a.v. de economische ontwikkeling leidt dan een nationale politiek die los staat van die der andere landen. In de zes door hem bestudeerde gevallen neemt de werkloosheid gemiddeld na vijf jaar met bijna 4 procent af. Voor uitkomsten omtrent andere belangrijke doelstellingen moet verwezen worden naar zijn artikel in *ESB*. Overeenkomstig de tegenwoordige houding der politici in de EG is hij weinig optimistisch over de verwerkelijking van zijn voorstellen, maar „economen hebben in mijn ogen de taak de samenleving te confronteren met de kosten van het onafhankelijk opereren van nationale beleidsorganen”, voegt hij er aan toe.

5) Uit het Engels terugvertaald uit *The Nuttall dictionary of quotations*, Supplement blz. 9, Frederick Warne en co., Londen.

6) Independent Commission on International Development Issues, *North-South, a programme for survival*, Pan Books, Londen/Sydney, 1980.

7) *La France et le tiers monde*, met voorwoord van Claude Cheysson, minister van Buitenlandse Zaken en inleiding van Jean-Pierre Cot, minister van Samenwerking en Ontwikkeling, uitgave Diloutremer, Parijs, 1981.

8) J. C. Siebrand, *Economische analyse en economische politiek*, Inaugurale rede Erasmus Universiteit, 17 september 1981; in engiszins verkorte vorm verschenen onder de titel „Het kwetsbare gelijk”, *ESB*, 28 oktober, 1981, blz. 1048-1053.

Een tweede studie is van zes Japanse economen afkomstig 9). Zij bestuderen de gevolgen van een impuls in de overheidsuitgaven van 0,5 procent van het BNP in één land (VS), drie landen (VS, Japan en West-Duitsland) en acht landen (waarbij toegevoegd zijn Italië, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Canada en Australië). De gevolgen worden berekend voor drie achtereenvolgende jaren (1978-1980). Als wij deze herleiden op een impuls van dezelfde grootte (0,5% van het BNP van de VS alleen) is de reële toeneming van het BNP van alle beschouwde landen (dit zijn er 13) achtereenvolgens 1,2, 1,8 en 1,4% voor het derde jaar 10).

Het zou ongetwijfeld nuttig zijn, als meer onderzoek aan de twee genoemde onderzoeken werd toegevoegd. Het is eigenlijk onbegrijpelijk dat dit niet eerder is gedaan door daartoe uitgeruste instituten. Wederom te weinig betrokkenheid?

Het organiseren van een opleving heeft uiteraard nog meer aspecten, zelfs meer economische aspecten. In een tijdschrift-artikel kunnen deze niet alle behandeld worden. Voor een deel van die andere economische aspecten moge verwezen worden naar de beide genoemde studies, die aanmerkelijk meer informatie bevatten.

Als voornaamste conclusie moge ik nog eenmaal herhalen: initiatieven tot een EG-aanpak van de economische stagnatie verdienen alle steun 11).

J. Tinbergen

---

9) Shuntaro Shishio e.a., A model for the coordination of recovery policies in the OECD region, *Journal of Policy Modeling*, 2, 1980, blz. 35-55.

10) De tekst is niet geheel duidelijk over de vraag of deze correctie al geschied is in de daar vermelde cijfers, die achtereenvolgens 1,2, 3,1 en 3,3 zijn en dus aanmerkelijk gunstiger. Voor alle zekerheid heb ik daarom gedeeld door de totale BNP's van de locomotieflanden; voor de VS alleen \$ 2.135 mrd. in 1978, voor de drie landen \$ 3.652 mrd. en voor de acht landen \$ 5.024 mrd. (ontleend aan de *World Bank Atlas* van 1980), daarbij de VS op 1 stellend.

11) Zie ook *Europa in Beweging*, maandblad van de Europese Beweging in Nederland, maart 1982, in het bijzonder het artikel van Frits Thissen; en *Nieuw Europa*, tijdschrift van dezelfde Europese Beweging, maart 1982, o.a. het artikel van H. R. Nord.